

Motion till riksdagen 2005/06: MJ50

av **Kjell-Erik Karlsson m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2005/06:176

Kommunernas roll i avfallshanteringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra tillsynen vid avfallsförbränningsanläggningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Naturvårdsverket bör prioritera kunskapsinhämtning gällande avfallsförbränningsens effekt på miljö och hälsa.
3. Riksdagen avslår propositionen avseende undantag från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprincip.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de närmaste åren prioritera en förbättrad efterlevnad av lokaliserings- och självkostnadsprinciperna inom avfallsområdet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den av regeringen aviserade översynen av undantag från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna skyndsamt bör genomföras.

Sammanfattning

Regeringen föreslår i sin proposition att kommunala avfalls- och energibolag ska tillåtas att fritt få bedriva handel med avfall över kommungränserna. Det vore ett avsteg från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna såsom de är beslutade i kommunallagen, vilken inte vidare bör urholkas utan att en samlad översyn sker. Regeringen har också i andra sammanhang aviserat att en sådan översyn kommer att ske, varför varje större eventuell förändring i nuläget bör avvisas.

Ett friare agerande från de kommunala avfalls- och energibolagens sida kan få betydande negativa miljökonsekvenser utifrån att det riskerar att förstärka den snabba utbyggnaden av förbränningskapacitet som hindrar utvecklingen av materialåtervinning och biogasframställning. Vänsterpartiet har under mandatperioden agerat konsekvent och kraftfullt för en utökad statlig

Fel! Okänt namn på

och kommunal biogassatsning. Därför begär vi att en samlad översyn görs av miljökonsekvenserna av detta förslag med särskilt fokus på biogasen.

På energiområdet är det avgörande att inte långsiktigt binda upp sig vid storskaliga lösningar. Detta är ett av flera betydande skäl för Vänsterpartiet att vilja avveckla Sveriges kärnkraftsberoende och ett centralt skäl att avvisa storskaliga satsningar på fossilgas. Av samma skäl är vi skeptiska till regeringens förslag, som riskerar att ensidigt gynna storskalig avfallsförbränning och därmed långsiktigt binda upp oss vid en otillfredsställande metod att behandla avfall.

Avfallsförbränning

Som skäl för propositionens förslag skriver regeringen att många kommunala aktörer under lång tid byggt upp ansevärd kapacitet för omhändertagande av avfall, framför allt i form av förbränningsanläggningar.

Enligt Naturvårdsverket kommer det år 2008 att finnas kapacitet att förbränna 4,8 miljoner ton avfall, en ökning med 50 procent jämfört med 2004 års 3,2 miljoner ton. Överkapaciteten beräknas till drygt en miljon ton.

Vänsterpartiet accepterar viss avfallsförbränning av utsorterade fraktioner. Men den väldiga överkapaciteten på förbränningssidan som står för dörren, står i klar konflikt med målet att minimera avfallsmängder, återanvända material och gynna biogasproduktion. En framtida politik bör i stället vara förenlig med avfallshierkin och inriktas på det miljömässigt bästa hanterings-sättet för varje avfallsslag.

Avfallsförbränningsskatten är ett viktigt styrmedel i denna riktning, och en skatt enligt energiskattmodellen kommer snart att införas. Vänsterpartiet ser denna som ett steg i rätt riktning mot en avfallsförbränningsskatt enligt avfallsskattmodellen.

Genom att styra om avfallsflödet från en överkapacitet i förbränning till ökad återvinning minskar energiförbrukningen. Till exempel minskar energiförbrukningen med cirka 90 procent när återvunnen aluminium används, jämfört med den energiförbrukning som krävs för att framställa ny. Dessutom stimuleras sysselsättningen då det är energiintensivt att ta upp jungfrulig råvara ur jordskorpan, medan återvinning är mer arbetskraftsintensivt.

Men nu står valet inte enbart mellan olika typer av avfallshantering, utan också mellan hur mycket kraft vi lägger på att förbättra miljöprestanda inom befintliga anläggningar. I en rapport från Riksrevisionen visas att tillsynen vid avfallsförbränningsanläggningar lämnar mycket övrigt att önska, varför en utökad tillsyn bör prioriteras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Naturvårdsverket bör även prioritera kunskapsinhämtning vad gäller avfallsförbränningens effekt på miljö och hälsa, ett område där det fortfarande saknas långtidsstudier och studier av samverkans effekter mellan utsläppen från avfallsförbränningen och andra utsläpp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Avsteg från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna

I nuvarande kommunallag 2 kap. 1 § framgår det att kommunens åtgärder måste ha anknytning till kommunens område eller dess medlemmar. Kommuner får inte bedriva näringsverksamhet i vinstsyfte, och de får inte bedriva verksamheten så att näringslivet påverkas negativt.

Vänsterpartiet menar att det är av vikt att lokaliserings- och självkostnadsprinciperna som de uttrycks i kommunallagen fortsatt ska gälla på avfallsområdet. Den sedan länge etablerade begränsningen för den kommunala kompetensen är central i svensk lagstiftning och föreslås nu förändras, utan att starka sakargument framförs och utan att förslaget efter vad vi vet skulle ha förankrats och beretts på ett tillfredsställande sätt. Förslaget att i avfallsfrågor ge de kommunala avfalls- och energibolagen ett generellt undantag från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna har inte tidigare beretts, regeringen har inte tidigare aviserat att någon förändring står för dörren och frågan har vad vi vet inte utretts i något sammanhang där branschens aktörer getts tillfälle att lämna sina expertkunskaper. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I det arbete som lett fram till den proposition vi nu har att behandla, skriver regeringen att ”konsekvenserna av förslagen om undantag från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna bedöms i praktiken bli begränsade eftersom många kommuner och kommunala bolag i dag inte följer en strikt tolkning av dessa principer i kommunallagen”. I klartext innebär det att regeringen föreslår en lagändring med motiveringen att lagen i dag redan kringgås – vilket är en märklig ordning.

Vänsterpartiet har tidigare framfört farhågorna kring den snabba avfallsförbränningens kapacitetsökning som åtskilliga kommunala avfalls- och energibolag gjort de senaste åren. Det finns i dag anläggningar vars förbränningskapacitet i många fall vida överstiger den samlade avfallsmängden i kommunen. En lönsamhet för dessa anläggningar förutsätter som en logisk följd ett upptagningsområde långt bortom den egna kommungränsen. Flera bolag har inlett eller planerar att inleda avfallsimport från andra länder för förbränning.

Att avfallsbolagen har skapat en infrastruktur som blir lönsam först om lagstiftningen förändras är anmärkningsvärt. Men om riksdagen som lagstiftande församling accepterar detta som argument för att förändra lagrummet, kan detta liknas vid en utpressningssituation.

Därför bör riksdagen avvisa regeringens sätt att som argument anföra att kommunernas nyligen gjorda investeringar i ”kapacitet och kompetens bör kunna utnyttjas”. Istället bör arbetet med att prioritera en förbättrad efterlevnad av lokaliserings- och självkostnadsprinciperna inom avfallsområdet prioriteras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Fortsatt utredning

I propositionen föreslår regeringen att kommunala avfallsbolag ska särredovisa den del av avfallsströmmarna som uppkommit på en konkurrensutsatt del av marknaden. Detta tänks förhindra korssubventionering mellan hushållsavfallet, där kommunerna har monopol, och övrigt avfall, där handeln sker i konkurrens.

Flera remissinstanser har uttryckt stor skepsis mot att en särredovisning skulle kunna garantera att ingen korssubventionering sker. Skepsisen kan antas vara välgrundad utifrån att vissa avfallsbolag redan aviserat att de med hjälp av höjda taxor för hushållens avfall ämnar sänka priserna för hantering av övrigt avfall och därmed säkerställa tillräckligt med avfall för sin förbränningsanläggning.

I jämförelse med förslagen i promemorian har regeringen endast kompletterat lagförslaget med att särredovisning ska ske både för den konkurrensutsatta delen och för den icke konkurrensutsatta samt genom ett allmänt resonemang om att informationen t.ex. kan läggas ut på kommunens hemsida. Detta anser vi inte vara tillräckliga förändringar för att remissinstansernas farhågor kan läggas åt sidan. Risker för korssubventionering och därmed för ökad avfallsförbränning på återvinningens bekostnad kvarstår. För att i en framtid kunna ta ställning till huvudfrågan för propositionen, bör ett nytt förslag arbetas fram där man tydligare skiljer på hanteringen av de olika avfallsströmmarna, exempelvis genom att fastslå att den måste ske i helt separata bolag med helt separat redovisning.

Under de senaste åren har undantag för lokaliserings- och självkostnadsprinciperna införts för bl.a. kollektivtrafik, ambulanstransporter och VA-området. Vänsterpartiet anser att sådana undantag i vissa fall kan vara berättigade, men vi välkomnar regeringens initiativ våren 2006 om en samlad översyn av undantagen från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna. Denna översyn bör genomföras skyndsamt och ligga till grund för varje beslut om utökade undantag. Översynen ger också möjlighet till en genomgripande debatt om kommunerna och de kommunala bolagens roll. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar att de senaste årens gradvisa utvidgande av undantagen på avfallssidan ur ett demokratiskt perspektiv har varit undermåligt. Betydande samhällsaktörer som större miljöorganisationer och fackförbund har inte haft möjlighet att ge sina synpunkter på utvecklingen. Det är viktigt att ett samlat grepp tas där alla intressenter får komma till tals.

Stockholm den 11 april 2006

Kjell-Erik Karlsson (v)

Owe Hellberg (v)

Peter Pedersen (v)

Karin Thorborg (v)

Sten Lundström (v)

Sven-Erik Sjöstrand (v)